

การเปรียบเทียบตัวละครหลักและความเชื่อที่สะท้อนผ่านตำนาน เรื่อง “แม่นากพระโขนง” และ “นางพญางูขาว” (白蛇传)

The Comparison of Main Characters and Social beliefs Between Thai Legend “Mae NakPhraKhanong” and Chinese Legend “Madame White Snake”

ปานจิรา ภู่วัฒนพงษ์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

บทคัดย่อ

ตำนานไทยเรื่อง “แม่นากพระโขนง” และตำนานจีนเรื่อง “นางพญางูขาว” มีความคล้ายคลึงกันหลายด้าน ทั้งโครงเรื่อง ตัวละครหลัก และความเชื่อทางสังคมที่สะท้อนผ่านตำนานทั้งสองเรื่องนี้

บทความนี้ได้ทำการเปรียบเทียบ โดยแบ่งเนื้อหาเป็นสองส่วน คือ (1) เปรียบเทียบตัวละครหลัก ได้แก่ “แม่นาก” กับ “ไป๋ ซู่ เจิน” (白素贞) “พ้อมาก” กับ “สวี เซียน” (许仙) และ “สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต)” กับ “พระเถระฝ่าไห้” (法海和尚) (2) เปรียบเทียบความเชื่อต่าง ๆ ทางสังคม โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องภูติ ผี วิญญาณ และสวรรค์ ที่สะท้อนออกมาอย่างชัดเจนในตำนาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างทางความคิดและความเชื่อของคนในสังคมยุคนั้นที่แฝงอยู่ในตำนานและนำเสนอเพื่อเป็นข้อมูลแก่นักวิชาการไทยได้ศึกษาเพิ่มเติม

คำสำคัญ : แม่นากพระโขนง นางพญางูขาว ตำนานไทย ตำนานจีน เปรียบเทียบ

Abstract

The Thai legend “Mae-NakPhraKhanong”, which means : “Lady Nak of PhraKhanong” and The Chinese legend “Madame White Snake” are well-known as traditional legends. They are similar in story plots, main characters and social beliefs.

Therefore, the purpose of this paper are to compare and to summarize these two legends in the following issues ; (1) The main characters between “Mae-Nak” and “ BaiSuzhen” , “Po-mak” and “Xu Xian” , “SomdetBudhacariya (TohBrahmaransi)” and “Fahai” (2) social beliefs especially ghost and devil stories from these traditional legends. This article will offer benefits to Thai academics who conduct research related to this topic in the future.

Keywords : Mae-NakPhrakhanong, Madame White Snake, Thai legend, Chinese legend, comparison

บทนำ

หากตำนานเรื่อง “แม่นากพระโขนง” เป็นเรื่องราวโศกนาฏกรรมความรักที่ชาวไทยคุ้นเคยและถูกถ่ายทอดเล่าสืบต่อกันมาช้านานแล้วชาวจีนก็มีตำนานเรื่อง “นางพญางูขาว” ที่สร้างความสะเทือนใจให้แก่ผู้อ่านเป็นอย่างยิ่งเช่นกัน ทั้งสองเรื่องต่างกล่าวถึงเรื่องราวความรักและภูติผีปิศาจ ซึ่งเป็นสิ่งผูกพันกับมนุษย์มาช้านาน ตำนานเกี่ยวกับเรื่องผีปิศาจกำเนิดขึ้นมาในทุกยุคทุกในหนังสือ เมืองสวรรค์และผีสาวเทวดาปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า “ความเชื่อเรื่องผีสาวเทวดา เกิดจากความกลัวอำนาจลึกลับมองไม่เห็นตัว ซึ่งอาจจะให้ดีให้ร้ายแก่เราได้ และต่อมาความเชื่อเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดในรูปแบบของนิทานพื้นบ้าน” (เสถียรโกเศศ- นาคะประทีป, 2515 : คำนำ)

หวังเหล่ย์ (王蕾) นักศึกษาปริญญาโทแห่งมหาวิทยาลัยครุศาสตร์หูหนาน (湖南师范大学) ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ของตนเองเมื่อปี ค.ศ 2014 เรื่อง “การปรับเปลี่ยนตำนานนางพญางูขาวในภาพยนตร์และละครโทรทัศน์” 《“白蛇传说”在影视作品中的改编》 ว่า “นางพญางูขาว” เป็นหนึ่งในตำนานรักอมตะของจีน โดยประกอบไปด้วยเรื่อง “เมิ่งเจียงหนี่ว์ 孟姜女” นุ่มเลี้ยงวัวกับสาวทอผ้า 《牛郎织女》 ม่านประเพณี 《梁山伯与祝英台》 และนางพญางูขาว 《白蛇传》 ซึ่งปรากฏเป็นวรรณกรรมครั้งแรกในเรื่อง “จองจางูขาวชั่ววันจันทร์ในเจ็ดร้อยเหลยเฟิง” 《白娘子永镇雷峰塔》 ในหนังสือบันทึกจิ้งชื่อทงเหยียน 《警世通言》 ในราวปี ค.ศ. 1368 - 1644 โดยกวีจินนามว่า เฟิงเมิ่งหลง (冯梦龙)

ตำนานนางพญางูขาวถูกกล่าวขานว่าเกิดขึ้นในแถบมณฑลเจ้อเจียง (浙江省) ยุคสมัยราชวงศ์ซ่ง (宋朝) มีบันทึกหน่อมคนหนึ่งนามว่า “สวีเซียน” (许仙) ตกหลุมรักสตรีนามว่า “ไป๋ซู่เจิน” (白素贞) และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เปิดกิจการร้านขายยาและให้การรักษาผู้คนในละแวกนั้น แต่ความจริงที่ “สวีเซียน” ไม่เคยรู้คือคนรักของเขาแท้จริงแล้วคือปิศาจงูขาวที่จำแลงกายมาต่อมาไม่นานมีพระเถระรูปหนึ่งนามว่า “ฝ่าไห่” (法海) ล่วงรู้ความจริงและขัดขวางการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และปิศาจจึงพยายามกำจัดปิศาจงูขาวอยู่หลายครา และสุดท้ายได้จับนางไปจองจำไว้ใต้เจ็ดร้อยเหลยเฟิง (雷峰塔 จนสำเร็จ

ต่อมาเมื่อเรื่องราวของนางพญางูขาวได้ถูกเล่าขานสืบต่อมายังคนรุ่นหลัง โดยเนื้อหาบางส่วนถูกดัดแปลง ตัวละครหลักในเรื่องได้กลายเป็นตัวแทนของความรักอันลึกซึ้งที่เกิดขึ้นระหว่างบันทึกหน่อมผู้ซึ่งมีความสุข นอบน้อม กับปิศาจงูขาวซึ่งบำเพ็ญตบะมานับพันปีซึ่งได้จำแลงกายเป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างหน้าตางดงามมีลักษณะเหมือนมนุษย์ทุกประการ ความรักของทั้งสองถูกขัดขวางโดยพระเถระผู้ตรงที่เห็นว่าความรักระหว่างคนกับปิศาจไม่อาจอยู่ร่วมกันได้ เพราะผิดกฎสวรรค์อย่างร้ายแรง

¹ 《警世通言》 คือ หนังสือรวมเล่มนิยายรักและตำนานพื้นบ้านที่เล่าขานกันมาตั้งแต่ราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หมิง โดยผู้เขียนคือเฟิงเมิ่งหลง (冯梦龙) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ 1624 โดยแบ่งเป็น 40 ตอน ในแต่ละตอนจะเป็นเรื่องสั้น 1 เรื่อง

² 冯梦龙 (เฟิงเมิ่งหลง) (1574-1646) คือกวีชาวจีนที่มีชื่อเสียงในยุคสมัยราชวงศ์หมิง ผลงานที่สร้างชื่อได้แก่ 《古今小说》 《警世通言》 และ 《醒世恒言》 ทั้งสามเล่มนี้ เป็นที่รู้จักในนาม 《三言》

³ มณฑลเจ้อเจียง (浙江省) เป็นพื้นที่ติดทะเลทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน มีเมืองหลวงคือเมืองหังโจว (杭州)

⁴ ราชวงศ์ซ่ง (宋朝) เป็นราชวงศ์หนึ่งในยุคจักรวรรดิของจีน ปกครองประเทศระหว่างปี ค.ศ. 960 – 1279

ส่วนตำนานไทยเรื่อง “แม่นากพระโขนง” เป็นเรื่องราวรักอมตะระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว คู่หนึ่งแห่งทุ่งพระโขนง กล่าวกันว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นในยุคสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ฝ่ายสามีชื่อ “มาก” ฝ่ายภรรยา ชื่อ “นาก” ทั้งคู่ใช้ชีวิตด้วยกันอย่างเรียบง่าย จนกระทั่งวันหนึ่ง “พ่อกมาก” ได้รับหมายเรียกให้ไปเป็นทหารประจำการที่บางกอก ในขณะที่ฝ่ายภรรยา กำลังตั้งครรรภ์อ่อนๆ อยู่ แม่นากจึงต้องใช้ชีวิตอยู่อย่างลำพัง

จนกระทั่งวันกำหนดคลอดมาถึง แม่นากไม่สามารถคลอดด้วยวิธีธรรมชาติได้ เนื่องจากทารก ไม่กลับหัว เป็นเหตุให้เธอสิ้นใจไปพร้อมลูกน้อยในครรภ์ ครั้นพ่อกมากซึ่งไม่เคยทราบข่าวคราวภรรยา ตนเองมาก่อน กลับมาจากกองประจำการ เห็นแม่นากใช้ชีวิตอยู่ในบ้านตามปกติ จึงไม่เคยเอะใจเลย แม้แต่น้อยว่านั่นคือวิญญาณหาใช้ร่างกายมนุษย์ไม่ ชาวบ้านได้เตือนหลายครั้งพ่อกมากก็ไม่เชื่อ จนกระทั่ง วันหนึ่งเขาได้เห็นกับตาตนเองว่าแม่นากไม่ใช่คน พ่อกมากจึงวางแผนหนีไปเพราะเชื่อว่าคนกับผีไม่สามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้ เป็นเหตุให้แม่นากออกอาละวาดหลอกหลอนชาวบ้าน สร้างความเดือนร้อน ไปทั่ว จนกระทั่งสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ได้มาทำพิธีการบวงสรวงแม่นากให้สงบ หยุคสร้างความ เดือนร้อนให้ชาวบ้านย่านพระโขนง

เมื่อพิจารณาจากโครงเรื่องจะเห็นได้ว่าตำนานทั้งสองนี้มีจุดที่คล้ายคลึงกันอยู่หลายด้านทั้ง เนื้อหา ที่กล่าวถึง โศกนาฏกรรมความรักที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์และภูติผีปีศาจแฝงด้วยความเชื่อทาง ศาสนาโดยใช้การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ด้วยการยกพระเถระและสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) เป็นฝ่ายธรรมะ เพื่อหยุดความรักที่ผิดกฎสวรรค์และธรรมชาติ

นอกจากนี้ตำนานเรื่อง “แม่นากพระโขนง” และ “นางพญางูขาว” (白蛇传) ยังมีความ เชื่อว่าสร้างมาจากโครงเรื่องจริงเนื่องจากสถานที่ที่ถูกอ้างอิงถึงในตำนานนั้นมืออยู่จริงตลอดจนยังมีหลักฐาน ทางวรรณกรรมที่ปรากฏเนื้อหาของเรื่องเล่านี้อยู่จำนวนไม่น้อยในงานค้นคว้าของคุณเอนกนาวิกมูลนัก ประวัติศาสตร์ไทยผู้ทำการค้นคว้าเรื่องราวของแม่นากพระโขนง ได้ถ่ายทอดความรู้และหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏเกี่ยวกับแม่นากพระโขนงไว้ในหนังสือเรื่อง “เปิดตำนานแม่นากพระโขนง” ว่าแม่นากน่าจะเคย มีตัวตนจริง ๆ แต่จะเป็นผีจริง ๆ ด้วยหรือไม่ ไม่ยืนยัน ไม่มีใครสามารถพิสูจน์ได้ ได้แต่แต่งเติมเสริม ความกันไปต่าง ๆ นานาตามแต่จินตนาการ หลักฐานรุ่นเก่าที่สุดที่ผู้เขียนเคยพบและนำเผยแพร่แต่ พ.ศ. 2522 คือข้อเขียนของ ก.ศ.ร.กุหลาบ (เกิดสมัย ร.3 พ.ศ.2377 ถึงแก่กรรม สมัย ร.6 พ.ศ.2464 อายุ 87 ปี) ที่เขียนลงในหนังสือสยามประเภท ฉบับมีนาคม ร.ศ.118 พ.ศ. 2442 (เอนก นาวิกมูล, 2543: 23)

โดยคุณเอนกได้สันนิษฐานว่าตำนานแม่นากอาจเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในปลายรัชสมัยรัชกาลที่3 ลูกสาวกำนันขุนศรีชื่อว่าอำแดงนากได้เสียชีวิตขณะตั้งท้องทางฝ่ายลูกๆของอำแดงนากกลัวบิดาจะไป แต่งงานมีภรรยาใหม่และต้องถูกแบ่งทรัพย์สินจึงรวมตัวกันแกล้งทำเป็นผีหลอกผู้คนในละแวกนั้น เพื่อให้คนเชื่อว่าผีของมารดาตนเองเสียน โดยกล่าวว่าอำแดงนากคลอดลูกตาย นายชุ่มเอาศพไปฝังที่ป่าช้า วัดมหาบุศย์ที่พระศรีสม โภช (บุศย์) สร้างไว้แต่ครั้งรัชกาลที่ 2 หรือครั้งที่พระศรีสม โภชยังบวชเป็นพระ เมื่อฝังแล้วก็หาได้เป็นปีศาจหลอกผู้ใดไม่เป็นแต่ ลูกชายของนายชุ่มอำแดงนาก หวงทรัพย์สมบัติ

⁵ เจดีย์เหลยเฟิง (雷峰塔) สร้างขึ้นราวปี ค.ศ977 เพื่อฉลองที่สมมของจักรพรรดิให้กำเนิดบุตรชาย ส่วนองค์ที่เห็น อยู่ในปัจจุบันถูกสร้างขึ้นใหม่ในปี 1933 ตามแบบโครงสร้างเดิมหลังจากเกิดเหตุการณ์องค์เจดีย์พังลงมาในปี 1924 เป็น เจดีย์ทรง 8 เหลี่ยม สูง 5 ชั้น ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของทะเลสาบซีหู (西湖) ในเมืองหังโจว มณฑลเจ้อเจียง

ของบิดา เพราะบิดาหรือนายซุ่มนั้นเป็นคนมั่งมี กลัวบิดาจะมีภรรยาใหม่จึงทำอุบายใช้คนไปขังปาซาหว
เรือตามลำคลองริมป่าช้าที่ฝั่งศพอำแดงนาก (อนง นาวิกมูล, 2543: 24)

นอกจากนี้วัดมหาบุศย์ที่กล่าวกันว่าเป็นวัดที่ฝั่งศพของแม่นาก ได้จัดสร้างศาลแม่นากพระโขนง
และมีชาวบ้านที่เชื่อถือพากันมากราบไหว้บูชาเป็นจำนวนมาก

ในส่วนของตำนานเรื่อง “นางพญางูขาว” นั้นได้ปรากฏเป็นวรรณกรรมครั้งแรกในเรื่อง
“จ่องจางูขาวช้วนินรันคร์ในเจดีย์เหลยเฟิง” 《白娘子永镇雷峰塔》 ซึ่งอยู่ในบันทึกจิ่งซื่อทงเหยียน
《警世通言》 ของเฟิงเม็งหลง (冯梦龙) ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นอีกทั้งสถานที่อันเป็นต้นกำเนิด
ของเรื่องราวก็มีอยู่จริง นั่นคือเจดีย์เหลยเฟิง (雷峰塔) ซึ่งอยู่บริเวณทะเลสาบซีหู (西湖) เมืองหังโจว
(杭州) มณฑลเจ้อเจียง (浙江) นอกจากนี้ยังมีภาพวาดตำนานนางพญางูขาวปรากฏอยู่ในพระราชวัง
ฤดูร้อนที่กรุงปักกิ่ง (颐和园) ซึ่งเป็นเรื่องยืนยันว่าตำนานนี้มีประวัติศาสตร์อันยาวนานอย่างแท้จริง

บทความนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอการเปรียบเทียบ 2 ด้านคือ (1) การเปรียบเทียบอุปนิสัยของตัว
ละครหลัก (2) เปรียบเทียบความเชื่อทางสังคมที่สะท้อนผ่านตำนานทั้งสองเรื่องนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
ศึกษาถึงความคล้ายคลึง และความแตกต่างด้านความเชื่อทางสังคมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่ถูก
สะท้อนผ่านทางตำนานที่เล่าขานกันมาช้านานของทั้งทางฝ่ายไทยและฝ่ายจีน

โดยส่วนแรกตัวละครหลักที่ผู้เขียนจะนำมาเปรียบเทียบกัน คือ “แม่นาก” กับ “ไป๋ซู่เจิน”
(白素贞) “ฟอมาก” กับ “สวีเซียน” (许仙) และ “สมเด็จพระพุฒาจารย์(โต)” กับ “พระเถระฝ่าไห้”
(法海和尚)

1. การเปรียบเทียบอุปนิสัยของตัวละครหลัก

1.1 “แม่นาก” และ “ไป๋ซู่เจิน” (白素贞)

“แม่นาก”	“ไป๋ซู่เจิน” (白素贞)
มีสถานะเป็นผีวิญญาณ	มีสถานะเป็นภูติปีศาจ
มีอิทธิฤทธิ์สร้างภาพบังตาคนรักได้	มีอิทธิฤทธิ์จำแลงกายได้จากการบำเพ็ญเพียร มากกว่าพันปี
ตั้งครรภ์แต่ทารกตายในครรภ์	ตั้งครรภ์ให้และกำเนิดบุตรได้
บูชาความรัก (แต่ไม่ปล่อยวางต้องการครอบครอง คนรักและไม่ปล่อยให้คนรักหนีไป)	บูชาความรัก (แต่ไม่ได้แสดงออกถึงการไม่ ปล่อยวาง)
โกหกปิดบังคนรัก แท้จริงแล้วตนเองเป็นวิญญาณ	โกหกปิดบังคนรัก แท้จริงแล้วตนเองเป็นปีศาจ
ใช้อิทธิฤทธิ์แย่งชิงคนรักสร้างความเดือดร้อน (ออกอาละวาดหลอกหลอนชาวบ้าน)	ใช้อิทธิฤทธิ์แย่งชิงคนรักสร้างความเดือดร้อน (สู้กับพระเถระใช้อิทธิฤทธิ์ให้น้ำท่วมเมือง มีชาวบ้านเสียชีวิต)

“พระราชวังฤดูร้อน (颐和园) ตั้งอยู่ในกรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ใกล้กับพระราชวังต้องห้าม เริ่มก่อสร้างราวปี ค.ศ.
1115 – 1234 เป็นที่ประทับของจักรพรรดิในราชวงศ์หยวนจนกระทั่งถึงราชวงศ์ชิง มีพื้นที่ราว 2.9 ตารางกิโลเมตร โดย
เป็นพื้นที่ทะเลสาบถึง 3 ส่วน 4 ของพื้นที่ทั้งหมดและใช้แรงงานคนในการขุดดินให้เป็นทะเลสาบ และนำดินไปถมเป็น
เนินเขาสูงชันเพื่อสร้างพระตำหนักฟ

ตัวละคร “แม่นาก” และ “ไป๋ซู่เจิน” (白素贞) เป็นตัวละครหลักของตำนานทั้งสองเรื่องนี้ มีสถานภาพที่ไม่ใช่มนุษย์ทั้งคู่โดยตัวละคร “แม่นาก” เป็นหญิงที่เสียชีวิตจากการให้กำเนิดบุตรหรือที่เรียกกันว่าตายทั้งกลมแต่เพราะใจยังเฝ้าหวังรอวันที่คนรักกลับมาจึงวิญญูณจึงยังวนเวียนอยู่ที่เดิม และเมื่อคนรักกลับมาแม่นากก็ใช้อิทธิฤทธิ์บังตาเพื่อหลอกคนรักว่าตนเองยังเป็นมนุษย์ปกติและใช้ชีวิตเช่นเดิม

ส่วนตัวละคร “ไป๋ซู่เจิน” (白素贞) เป็นปีศาจงูขาวที่บำเพ็ญเพียรมาเป็นเวลานานพันปี มีอิทธิฤทธิ์แก่กล้าจนสามารถจำแลงแปลงกายให้มีรูปร่างลักษณะเหมือนมนุษย์ทุกประการอีกทั้งยังสามารถตั้งครุฑและให้กำเนิดบุตรชายเป็นมนุษย์ออกมาอย่างปลอดภัยอีกด้วย

นอกจากนี้ “แม่นาก” และ “ไป๋ซู่เจิน” ต่างไม่ใช่มนุษย์ทั้งคู่ตัวละครทั้งสองตัวนี้จึงมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เหนือคนทั่วไป “แม่นาก” นั้นมีอิทธิฤทธิ์ในการบังตาสร้างภาพหลอกลวงคนรักเพื่อปกปิดสถานะที่แท้จริงว่าตนเองไม่ใช่มนุษย์ซึ่งอิทธิฤทธิ์นี้สามารถบังตาหลอกลวงคนรักได้เพียงผู้เดียวแต่ชาวบ้านคนอื่นไม่ได้ตกอยู่ในภวังค์ภาพบังตาเหมือนเช่นพ่อแม่

ภาพอิทธิฤทธิ์อันเป็นสัญลักษณ์ของแม่นากที่ปรากฏอยู่ในตำนานซึ่งถูกนำมาสร้างเป็นละครหรือภาพยนตร์ ทุกยุคทุกสมัยคือภาพที่แม่นากใช้อิทธิฤทธิ์ยึดแขนยาวจนสามารถเอื้อมไปเก็บลูกมะนาวใต้ถุนบ้าน ได้ทั้งๆที่ตัวยังอยู่บนพื้นเรือน

ส่วนตัวละคร “ไป๋ซู่เจิน” นั้นร่างที่แท้จริงแล้วเป็นปีศาจงูขาวที่บำเพ็ญเพียรมาเป็นเวลาช้านานจนมีอิทธิฤทธิ์แก่กล้าสามารถจำแลงแปลงกายเป็นคนเพื่อมาท่องเที่ยวในเมืองมนุษย์จนมาพบรักกับ “สวีเซียน” โดยนางพญางูขาวสามารถใช้อิทธิฤทธิ์การจำแลงแปลงกายเพื่อตบตาทุกคนได้สำเร็จไม่มีใครล่วงรู้เลยว่านางคือปีศาจงูขาวจำแลงกายไม่ใช่มนุษย์ทั่วไป

ด้วยเหตุนี้จึงเรียก “แม่นาก” และ “นางพญางูขาว” ด้วยคำที่ต่างกัน โดย “แม่นาก” นั้น มีสถานะเป็นวิญญูณ หรือที่ชาวบ้านต่างเรียกกันว่า “ผีแม่นาก” เป็นดวงจิตที่คงอยู่ด้วยความอาลัยอาวรณ์ปราศจากกายเนื้อและตัวตนที่จับต้องได้ ส่วนนางพญางูขาวนั้นมีใช่ดวงจิต แต่เป็นงูขาวซึ่งเป็นสัตว์แห่งเทพตามความเชื่อของชาวจีนโบราณ ผ่านการบำเพ็ญเพียรจนมีพลังอำนาจวิเศษ สามารถจำแลงแปลงให้มีรูปร่างที่จับต้องได้ และดำรงตนในชีวิตประจำวันได้เหมือนมนุษย์ทั่วไป หากแต่มีข้อจำกัดบางประการที่ไม่สามารถแตะต้องได้ มิเช่นนั้นจะทำให้ร่างกายกลับคืนสภาพงูขาวเช่นเดิม ดังนั้น ตัวละครทั้งสองนี้จึงมีค่านิยมของสถานะที่แตกต่างกัน

ตัวละครทั้งคู่มีฉากที่ใช้อิทธิฤทธิ์เพื่อการต่อสู้แย่งชิงคนรักกลับมาเช่นเดียวกัน โดย “แม่นาก” ใช้อิทธิฤทธิ์ในการเป็นภูติผีวิญญูณหลอกหลอนอาละวาดชาวบ้านที่เข้าไปใกล้พ่อแม่ให้เกิดความกลัวด้วยเพราะเกรงว่าจะมีคนมาบอกความจริงให้คนรักรู้ว่านางได้เสียชีวิตไปแล้วส่วน “ไป๋ซู่เจิน” ใช้อิทธิฤทธิ์จากการเป็นปีศาจที่ผ่านการบำเพ็ญเพียรมานานต่อสู้กับพระเถระฝ่าให้ผู้ที่ล่วงรู้ความลับว่านางเป็นปีศาจและขัดขวางการใช้ชีวิตคู่ระหว่างมนุษย์และปีศาจอย่างสุดกำลังความสามารถนางจึงใช้พลังทั้งหมดต่อสู้กับพระเถระบันดาลให้วัดจินซานซึ่งเป็นสถานที่ที่พระเถระฝ่าให้พำนักอยู่ให้เกิดน้ำท่วม และทั้งเมืองจมอยู่ใต้บาดาลส่งผลให้มีชาวบ้านได้รับบาดเจ็บล้มตายและเดือดร้อนเป็นอย่างมาก (เรื่องราว “น้ำท่วมวัดจินซาน” เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและเล่าขานสืบต่อกันเรื่อยมาถึงสาเหตุของอุทกภัยครั้งนี้)

ทั้งคู่ต่างเป็นตัวแทนของหญิงสาวที่บูชาความรักอย่างมาก “แม่นาก” นั้นเมื่อคนรักมีเหตุจำเป็น ต้องจากไปไกลเธอยังคงเฝ้ารอเขาอยู่ที่ทุ่งพระ โขนงทุกเมื่อเชื่อกันว่าเมื่อตายแล้ววิญญาณยังคงวนเวียน ไม่ไปไหนไกลส่วน “ไปชูเงิน” ก็เช่นเดียวกันเมื่อครั้งที่คนรักเสียชีวิตอันเกิดจากการตกใจสุดขีดที่รู้ความจริงว่านางเป็นปีศาจ นางจึงทำทุกอย่างเพื่อช่วยชีวิต “สวีเชียน” โดยไม่คำนึงว่าตนกำลังตั้งครรภ์ยอม เดินทางไกลนับพันลี้ไปยังเทือกเขาคุนหลุน เพื่อเสาะแสวงหาหญ้าหลินจือที่มีสรรพคุณวิเศษสามารถ ชุบชีวิตคนจากความตายซึ่งนางต้องต่อสู้กับทหารยามที่พิทักษ์รักษาหญ้าหลินจืออย่างไม่เกรงกลัว ต่อมาเมื่อ “สวีเชียน” ฟันคืนชีพจึงได้รู้ความจริงว่า “ไปชูเงิน” ยอมสละชีวิตตนเองเพื่อช่วยชุบชีวิต ของเขาทำให้ทั้งสองกลับมารักและเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้นกว่าเดิม

ตำนานทั้งสองเรื่องนี้จึงได้รับการขนานนามว่าเป็นรักอมตะตัวแทนของหญิงสาวที่บูชาความรักอย่างมั่นคงทั้งคู่แตกต่างกันตรงที่ “แม่นาก” ยังคงยึดติดกับการครอบครองคนรักเพราะหลังจากที่ “พ่อมาก” รู้ความจริงและไม่กล้าใช้ชีวิตร่วมกันอีกต่อไปแล้ว “แม่นาก” ก็ออกอาละวาดหมายจะให้คนรัก กลับมาใช้ชีวิตคู่ร่วมกันในใจได้

อนึ่ง นอกจากความรักที่มั่นคงการฝ่าฟันอุปสรรคและความต้องการที่จะอยู่กับคนรักของตัวเอง ละครทั้งคู่ก็ได้แสดงออกมานั้นยังมีเหตุปัจจัยหลักอีกประการที่ทั้งสองยอมสิ้นธรรมชาติและทำทุกวิถี ทางเพื่อที่จะได้อยู่กับคนรักก็คือความ “ห่วง” ซึ่งตัว “แม่นาก” นั้นสื่อให้เห็นถึงความเป็นห่วงคนรัก อย่างชัดเจนต้องการที่จะอยู่ดูแลปกป้องและปรนนิบัติคนรักให้มีความสุขส่วน “ไปชูเงิน” นั้นก็สื่อ ถึงความเป็นห่วงคนรักได้อย่างชัดเจนเช่นกันเนื่องจากตัวละคร “สวีเชียน” ซึ่งเป็นชายคนรักของเธอนั้น ถูกนำเสน่อออกมาในภาพของชายหนุ่มที่ค่อนข้างสุภาพอ่อนแอไม่เข้มแข็งและไม่สู้คนเท่าใดนักนาง จึงยังรู้สึกห่วงและด้วยเหตุที่นางมีอิทธิฤทธิ์นางจึงสามารถปกป้องดูแลคนรักให้ปราศจากภัยอันตรายได้

ดังนั้นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งนอกจากความรักแล้ว สิ่งที่ทำให้ตัวละครทั้งสองยอมทำเรื่อง ผิดกฎสวรรค์และสิ้นธรรมชาติก็คือความ “ห่วง” ที่มีต่อคนรักนั่นเอง

1.2 พ่อมาก” และ “สวีเชียน” (许仙)

“พ่อมาก”	“สวี เชียน” (许仙)
มีสถานะเป็นมนุษย์ทั่วไป มีคนรักเป็นผีวิญญาณ	มีสถานะเป็นมนุษย์ทั่วไป มีคนรักเป็นปีศาจ
รักภรรยามากแม้ชาวบ้านจะมาเตือนว่าแม่นากเป็น ผีพ่อมากก็ยังไม่ปักใจเชื่อ	รักภรรยามากแม้พระเถระจะมาเตือนหลายครั้ง ว่าคนรักเป็นปีศาจสวีเชียนก็ไม่ปักใจเชื่อ
เมื่อรู้ความจริงพ่อมากทำใจยอมรับไม่ได้ และไม่ต้องการจะมีชีวิตร่วมกับแม่นากซึ่งเป็น ภูตผีอีกต่อไป	เมื่อรู้ความจริงถึงแม้จะตกใจมากจนเสียชีวิต แต่เมื่อฟันคืนชีพแล้วก็ยอมรับได้และอยากใช้ชีวิต ร่วมกับคนรักต่อไป

เทือกเขาคุนหลุน (昆仑山) เป็นเทือกเขาที่ยาวที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชีย มีความยาวราว 3,000 กิโลเมตร ทอดตัวไปตามชายแดนทางตะวันตกลงไปจนถึงทางใต้ของจีน ชาวจีนเชื่อกันว่าเป็นดินแดนแห่งสวรรค์และอุดมไปด้วย สิ่งวิเศษมากมาย โดยปรากฏชื่ออยู่ในนิยายปรัมปราและนิยายกำลังภายในของจีนหลายเรื่อง

“พ่อมาก” และ “สวีเซียน” (许仙) ถูกนำเสนอว่าเป็นชายหนุ่มธรรมดาทั่วไปไม่ได้มีฐานะที่ร่ำรวยทั้งสองอยู่ในสถานะเดียวกันคือมีคู่รักที่ไม่ใช่มนุษย์ทั้งคู่ต่างกันว่า “แม่นาก” ซึ่งเป็นคู่รักของพ่อมากนั้นมาเสียชีวิตภายหลังเมื่อครั้งให้กำเนิดบุตรแต่เพราะความห่วงอาลัย ทำให้ “แม่นาก” ยังปรากฏร่างอยู่ในรูปวิญญาณที่ยังสิงสถิตและวนเวียนอยู่ในบ้าน เพื่อรอคนรักกลับมา

ส่วน “สวีเซียน” ไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่าคนรักตนเองคือปีศาจที่จำแลงแปลงกายมาไม่ว่าจะเป็นครั้งแรกที่เจอกันหรือแม้กระทั่งตอนที่แต่งงานกันแล้วก็ตาม

แม้จะมีผู้พยายามเตือนทั้งคู่ว่าหญิงสาวที่เป็นคู่รักของพวกเขาไม่ใช่มนุษย์แต่ด้วยความรักที่ทั้งสองมีต่อกันทำให้ทั้ง “พ่อมาก” และ “สวีเซียน” ต่างไม่เชื่อว่า “แม่นาก” และ “ไป่ซู่เจิน” จะเป็นผีปีศาจตามที่ถูกกล่าวอ้างยังคงปฏิบัติต่อกันและอยู่ร่วมชายคาเดียวกันเหมือนเดิมจนกระทั่งวันหนึ่ง “พ่อมาก” ได้เห็นอิทธิฤทธิ์ของ “แม่นาก” กับตาตนเองส่วน “สวีเซียน” ก็เช่นกันได้เห็น “ไป่ซู่เจิน” กลายร่างเป็นงูขาวทั้งคู่จึงได้ยอมรับความจริงว่าคู่รักของตนเองนั้นไม่ใช่มนุษย์ตามที่ถูกกล่าวหา

หลังจากที่รู้ความจริง “พ่อมาก” ตกใจกลัวและยอมรับไม่ได้ถึงกับวางแผนหนี “แม่นาก” เพราะเขาเชื่อว่าคนกับผีนั้นไม่มีทางที่จะอยู่ร่วมกันได้

ในขณะที่ “สวีเซียน” หลังจากทีรู้ว่าคนรักของตนเองไม่ใช่มนุษย์อีกทั้งเห็นภาพขณะที่กลายร่างเป็นงูต่อหน้าต่อตาเขาก็ตกใจจนเสียชีวิตแต่ต่อมาเมื่อ “ไป่ซู่เจิน” เสียชีวิตไปตามหาหญ้าหลินจือเพื่อชุบชีวิตเขาให้ฟื้นขึ้นมาจากความตายเขาก็ตระหนักได้ว่าไม่มีสิ่งใดยิ่งใหญ่ไปกว่ารักแท้ที่เขาและเธอมีต่อกันทำให้เขาเชื่อว่าแม้ความรักของตนกับ “ไป่ซู่เจิน” จะเป็นความรักที่ข้ามภพแต่ทั้งสองก็จะพากันก้าวข้ามอุปสรรคเหล่านี้ไปได้

ผู้เขียนเห็นว่าทั้ง “พ่อมาก” และ “สวีเซียน” ต่างเป็นชายหนุ่มที่มีความรักมั่นคงต่อคนรักทั้งคู่ “พ่อมาก” เป็นตัวละครที่มีอุปนิสัยเสมือนจริงกล่าวคือเป็นตัวละครที่ยังอยู่บนโลกแห่งความจริงเชื่อว่าความรักระหว่างคนกับผีนั้นเป็นไปได้ความรักความผูกพันที่เคยใช้ชีวิตร่วมกันมานั้นจะคงอยู่ในรูปแบบของความทรงจำหาใช่การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันไม่เพราะหากทำเช่นนั้นตั้งแต่จะเป็นการยึดติดคิดครอบครองคนรักที่ผิดหลักธรรมชาติเขาจึงมีความเชื่อว่าการปล่อยให้ “แม่นาก” ไปสู่สุคตินั้นเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตคู่ของทั้งเขาและเธอ

1.3 “สมเด็จพระพุฒาจารย์(โต)” กับ “พระเถระฝ่าไห้” (法海和尚)

“สมเด็จพระพุฒาจารย์(โต)”	“พระเถระฝ่าไห้” (法海和尚)
มีสถานะเป็นพระเถระถือศีลบำเพ็ญตน	มีสถานะเป็นพระเถระถือศีลบำเพ็ญตน
มีความเมตตาหวังช่วยให้แม่นากได้ไปผุดไปเกิดให้พ่อมากกลับมาใช้ชีวิตเยี่ยงมนุษย์ปกติทั่วไปและให้ชาวบ้านคลายความเดือดร้อนจากการอาละวาดของผีแม่นาก	มีความเถรตรง แต่อาฆาตแค้นต่อตัวนางพญางูขาวและยอมรับไม่ได้ที่เห็นวามมนุษย์กับปีศาจใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน
เป็นผู้ที่กำราบความเหี้ยมและสะกดวิญญาณแม่นาก	เป็นผู้ที่กักขังจองจำปีศาจนางพญางูขาวไว้ใต้เจดีย์หลุยเฟิง

ในหนังสือประวัติและบารมีสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) พรหมรังสี ที่จัดพิมพ์และเผยแพร่ โดยกลุ่มวัชรารักษ์ ได้ทำการรวบรวมเรื่องราวของท่านจากหนังสือประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ซึ่งมหาอำมาตย์ตรีพระยาทิพโกษา (สอน โลหนันท์) ได้บันทึกเอาไว้ว่าสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ท่านรู้ เหตุปีศาจนางนาคกำเริบเหลือมือห่ม ท่านจึงลงไปค้างที่วัดมหาบุศย์ ในคลองพระโขนง พอค่ำท่านก็ไปนั่งอยู่ปากหลุมแล้วท่านก็เรียกปีศาจนางนาคขึ้นมาสนทนากัน ฝ่ายปีศาจนางนาคก็ขึ้นมา พูดตกลงกันอย่างไรไม่ทราบ ลงผลท้ายที่สุดท่านได้เจาะเอากระดูกหน้าผากศพนางนาคที่เขาฝังไว้มาได้ แล้วท่านมานั่งขัดกลางจนเป็นมัน ท่านนำขึ้นมาวัดระฆังท่านลงยันต์เป็นอักษรไว้ตลอด เจาะเป็นปั้นเหน่ง กาดเอว ไปไหนท่านก็เอาติดเอวไปด้วย ปีศาจในคลองพระโขนงก็หายกำเริบและซาลง (กลุ่มวัชรารักษ์, 2536: 82)

ต่อมากล่าวกันว่ากระดูกปั้นเหน่งนี้ได้ตกทอดมาถึงกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์และหลังจากนั้นไม่นานวิญญูณแม่หนักได้มาราบลาเพื่อไปผูกไปเกิด ผู้เขียนเคยอ้างถ้อยคำของคุณวินัย ถาวร ประเสริฐว่าปั้นเหน่งแม่หนักเคยตกอยู่กับกรมหลวงชุมพรฯ เคยตำแดงอิทธิฤทธิ์ให้หม่อมแจ่มได้ กลืนเหม็นอบอวล สุดท้ายกรมหลวงชุมพรฯ บอกว่าแม่หนัก ลาไปเกิดแล้ว เหลือกระดูกอยู่กับ นายเทียบ อุทัยเวช คนเก่าแก่ของวังนางเลิ้ง (อนุก นาวิกมูล, 2543: 36)

ส่วนพระเถระฝาให้ผู้ที่มีความเถรตรงและขอมไม่ได้ที่จะเห็นมนุษย์และปีศาจใช้ชีวิตร่วมกัน จึงขัดขวางความรักของ “สวีเชียน” และนางพญางูขาวอย่างสุดกำลังความสามารถทั้งสองมีการประลองฝีมือกันในเชิงอำนาจอิทธิฤทธิ์อยู่หลายครั้ง จนนางพญางูขาวบันดาลโทสะทำให้วัดจินชานซึ่งเป็นที่พักของพระเถระฝาให้น้ำท่วมจนชาวบ้านเดือดร้อนมีผู้คนบาดเจ็บล้มตายหลังจากครั้งนั้น พระเถระฝาให้อังไม่ลดราวาศอกมีการประมือสู้รบกับนางพญางูขาวอีกหลายครั้งจนสามารถจับนางไปขังไว้ได้เจ็ดปีหลายเพิงได้สำเร็จ

แม้ว่า“สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต)” และ“พระเถระฝาให้” จะเป็นผู้กำราบความเหียนของวิญญูณ “แม่หนัก” และความเหิมเกริมทำผิดกฎสวรรค์ของปีศาจนางพญางูขาว “ไปชูเงิน” ได้เช่นเดียวกันแต่เมื่อพิจารณาจุดประสงค์แล้วมีความแตกต่างกันคือในตำนาน“แม่หนักพระโขนง” แสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระพุฒาจารย์(โต)ท่านทำด้วยความเมตตาต่อสรรพสิ่งเมื่อรู้เห็นเหตุจึงหวังคลายทุกข์ให้กับชาวบ้าน ย่านทุ่งพระ โขนงที่เดือดร้อนไม่เป็นอันกินอันนอนจากการออกอาละวาดของผีแม่หนักอีกทั้งหวังให้แม่หนักได้รู้จักกรรมะเกิดการปล่อยวางว่าทุกสรรพสิ่งล้วนเกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปไม่มีอะไรในโลกที่จะอยู่อย่างจริงจังยืนเมื่อแม่หนักสูญเสียชีวิตและร่างกายควรจะไปอยู่ในภพภูมิของตนเองไม่ควรหลอกลวงหรือรังพ้อมากให้มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันจะด้วยเหตุผลเพราะรักก็ดีเพราะหวังก็ดีล้วนเป็นทุกข์ทั้งสิ้นเหตุนี้แล้วทุกสรรพสิ่งในโลกควรปล่อยให้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติอย่าได้ยึดสิ่งใดอันเป็นเหตุแห่งทุกข์

ในส่วนของพระเถระฝาให้มีความแตกต่างออกไปคือ ท่านเป็นนักพรตถือศีลบำเพ็ญเพียรแต่ทว่าจิตใจยังมุ่งมั่นด้วยความแค้นจึงเห็นได้ว่าเมื่อเริ่มต้นนั้นท่านมีความต้องการช่วยเหลือ “สวีเชียน” ชายหนุ่มผู้เป็นคนรักของนางพญางูขาวให้ได้รับความจริง และไม่ตกเป็นเหยื่อของนางปีศาจอีกทั้งพระเถระ ฝาให้ยังมีความเชื่อว่าปีศาจต้องการทำลายล้างมนุษย์ต่อมามีภายหลังเมื่อชายหนุ่มได้ตระหนักถึงสภาพที่แท้จริงของคนรักและยังยืนยันที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันแต่พระเถระฝาให้ยังคงยึดถือกฎแห่งสวรรค์ ขัดขวางทุกวิถีทางไม่ยอมรับการครองรักของมนุษย์และปีศาจต่อสู้กับนางพญางูขาวจนกลายเป็น

ความอาฆาตแค้นมิได้นึกถึงความถูกต้องของกฎแห่งสวรรค์เพียงอย่างเดียวหากแต่เปี่ยมไปด้วยความอาฆาตคิดล้างแค้นที่ครั้งหนึ่งเคยถูกปีศาจงูขาวบันดาลโทสะสร้างน้ำท่วมที่พำนักอาศัยของตน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่พระเถระฝ่าให้ทำลงไปทั้งหมดนั้นมีไว้เพื่อต้องการปลดปล่อยมนุษย์จากการจองจำของปีศาจแต่เป็นความต้องการที่จะจองจำกักขังปีศาจเพื่อล้างแค้นให้กับตนเอง

2. เปรียบเทียบความเชื่อต่างๆที่ปรากฏอยู่ในตำนานเรื่อง “แม่นากพระโขนง” และ “นางพญางูขาว”

ความเชื่อที่ปรากฏในเรื่อง “แม่นากพระโขนง”	ความเชื่อที่ปรากฏในเรื่อง “นางพญางูขาว”
คนกลัวผี	คนกลัวปีศาจ
ผีมีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์เมื่อเกิดโทสะจะอาละวาด	ปีศาจมีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ เมื่อเกิดโทสะจะบันดาลให้เกิดเภทภัยต่าง ๆ
พระสงฆ์มีคาถาอาคม สามารถปราบผีได้	พระเถระมีอิทธิฤทธิ์ สามารถสู้รบและปราบปีศาจได้
แม่นากแพ้ยับหนาด	ปีศาจงูแพ้ยับเหลือง หวง จิว (雄黄酒)
เชื่อเรื่องการไปสู่สุคติ	เชื่อว่ามีเทพ มีเซียน มีสวรรค์
ผีสาวจะถูกลงโทษด้วยการสะกดวิญญาณ	ปีศาจจะถูกลงโทษด้วยการกักขังจองจำให้ขาดใจกรรม
ผีรักกับคนไม่ได้	ปีศาจรักกับคนไม่ได้

จากความเชื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในตำนานทั้ง 2 เรื่องนี้ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดทางสังคม ได้ดังนี้

2.1 แนวคิดเรื่องศาสนากับไสยศาสตร์

เห็นได้ชัดว่าในสมัยโบราณ เมื่อครั้งที่มนุษย์ยังอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ไม่รู้จักวิทยาศาสตร์ปราศจากความรู้ความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยี เมื่อเกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ จึงเกิดความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกคลั่งบันดาลโดยภูติผีหรือสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ สมภาร พรมทา ได้กล่าวถึงทฤษฎีความกลัว อันเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ว่าด้วยการกำเนิดของศาสนาว่า ความกลัวทำให้เกิดทุกข์ เมื่อทุกข์ก็ต้องหาทางแก้ การที่มนุษย์สมัยดึกดำบรรพ์หวาดกลัวภัยธรรมชาติ ทำให้เกิดความพยายามที่จะทำอะไรก็ได้ที่จะให้ตนเองไม่มีทุกข์ หรือมีแต่น้อยที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ จุดนี้ท่านพุทธทาสสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างภาพภูติผีในธรรมชาติ ซึ่งพัฒนามาเป็นความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าหรือพระเจ้าในศาสนาแบบเทวนิยมอย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน” (สมภาร พรมทา, 2546: 64)

นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาบางส่วนเชื่อว่าแท้จริงแล้วศาสนาเกิดจากความไม่รู้ของมนุษย์ เมื่อหวาดกลัวในสิ่งที่หาคำตอบไม่ได้จากปรากฏการณ์ธรรมชาติ จึงเกิดมโนภาพว่าเทพเจ้าหรือภูติผีปีศาจทั้งหลายเป็นผู้อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์เหล่านี้ โดยทฤษฎีความไม่รู้กล่าวว่า ความไม่รู้อันเป็นที่มาของศาสนานี้ แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งคือความไม่รู้ของมนุษย์สมัยดึกดำบรรพ์ เมื่อประสบกับ

ปรากฏการณ์อันน่าหวาดกลัวในธรรมชาติ เช่น พายุร้าย พายุผ่า ความไม่รู้ส่วนนี้เกิดจากความขาดแคลน
วิทยาการที่จะทำให้ทราบว่าจะอะไรคือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ที่น่ากลัวเหล่านั้น(สมภาร พรมทา,
2546: 72) ส่วนความไม่รู้แบบที่สองคือความไม่รู้ของคนในยุคถัดมาที่วิทยาการด้านวิทยาศาสตร์ และ
ปรัชญาเจริญก้าวหน้ามากแล้ว ความไม่รู้แบบนี้มักไม่เจือด้วยความกลัว แต่เจือด้วยความงุนงงสนเท่ห์ใน
ความลึกถึบ (สมภาร พรมทา, 2546: 73)

นอกจากนี้ยังสะท้อนภาพของการต่อสู้กับภูตผีปีศาจด้วยวิถีแห่งมนุษย์ ที่ชี้ให้เห็นว่าเมื่อมนุษย์
ต้องการหาทางออกและต่อสู้กับสิ่งลึกลับ มนุษย์ก็หวังพึ่งพาศาสนาให้เป็นผู้ช่วยเหลือและกำจัดสิ่งเหล่านี้
เช่นเดียวกัน

“แม่นาคพระโขนง” มีหลักฐานตามคำบอกเล่าของ ก.ศ.ร. กุหลาบที่เขียนลงในหนังสือสยาม
ประเภท เล่ม 3 ตอนที่ 11 ซึ่งคุณเอนก นาวิมูลเป็นผู้ค้นพบและนำมาเผยแพร่ว่าเรื่องราวของแม่นาคนี้
เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2367 – 2394) สะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในยุคนั้นยังมีความเชื่อในเรื่องของผี
วิญญาณ อิทธิฤทธิ์ตลอดจนไสยศาสตร์ จะเห็นได้ว่านอกจากชาวบ้านจะกลัวผีแม่นาคแล้ว ยังมีความเชื่อ
ว่า มีหมอผีและสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ที่สามารถทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เพื่อสะกดวิญญาณได้

ส่วน “นางพญางูขาว” เป็นเรื่องเล่าที่สะท้อนภาพความเชื่อเรื่องเทพนิยายหรือปีศาจได้เป็น
อย่างดี โดยหลี่หวิ่น (李耘) นักศึกษาปริญญาโทมหาวิทยาลัยครุศาสตร์แห่งไต้หวัน
(首都师范大学) ได้ศึกษาดำเนินนางพญางูขาวและวิเคราะห์ไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษา
วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของตำนานเรื่องนางพญางูขาว” 《白蛇传故事嬗变研究》ไว้
เมื่อปี ค.ศ 2002 ว่าการนับถือบูชามังกรและตั้งแต่ยุคหิน (石器时代) จวบจนถึงเทพนิยาย
เกี่ยวกับงูในช่วงต้นของยุคโบราณ (上古) และหลักฐานที่มีการบันทึกไว้เกี่ยวกับตำนานปีศาจงูใน
สมัยราชวงศ์เหนือ-ใต้ (魏晋) แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวจีนเกี่ยวกับงูได้ถูก
สืบทอดเล่าต่อกันมาอย่างยาวนาน ส่วนรูปแบบการนำเสนอที่เห็นว่างูขาวมักจำแลงกายเป็นหญิงสาว
และมีความสัมพันธ์กับมนุษย์นั้น ปรากฏขึ้นครั้งแรกในยุคราชวงศ์ถัง (唐代) และเมื่อถึงยุครา
ชวงศ์ซ่ง ตำนานงูขาวเริ่มมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ต่าง ๆ ในทะเลสาบซีหู เช่น ตำนานเรื่องบันทึกเจดีย์ 3
องค์ที่ซีหู 《西湖三塔记》 ที่ถูกมองว่าเป็นต้นกำเนิดของตำนานนางพญางูขาว ส่วนบันทึก
จึงชื่อทงเหยีย 《警世通言》 นั้นเป็นหลักฐานเก่าแก่ที่สุดที่พบเกี่ยวกับเรื่องราวของตำนาน
นางพญางูขาว

นอกจากจะปรากฏผู้ที่สามารถกำจัดเหล่าภูติ ผี ปีศาจในตำนานแล้วยังมีความเชื่อว่าผีวิญญาณ
เหล่านี้ มีความกลัวหรือแพ้ทางต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่เสมอเช่น “ผี แม่นาค” กลัวใบหนาดพ้อมากจึง
ได้เข้าไปหลบซ่อนตัวในคางหนาดเพื่อหนีจากการตามล่าของผีแม่นาค จนกระทั่งมีความเชื่อต่อๆ
กันมาว่าหมอผีทั้งหลายต่างใช้ใบหนาดในการปราบผีวิญญาณเช่นกันดังมีข้อความตอนหนึ่งปรากฏอยู่
ในหนังสือเรื่องตำนานผีไทยโดยส.พลายน้อยว่าคางหนาดเป็นพืชใบใหญ่เป็นขนมีกลิ่นเหม็นมีชื่อเรียกกัน
หลายอย่าง เช่น พิมเสน หนาดใหญ่ หนาดหลวง ทางพายัพเรียกว่าคำพอง ทางใต้เรียกว่าจะบอ ภาษา
จีนเรียกว่าตั้งโงงเข้า หนาดใช้ทำยาได้ แต่ที่เชื่อกันมาแต่โบราณก็คือใช้กันผี พวกที่กลัวผีจึงเอาใบหนาด
ไปผูกแขวนไว้รอบบ้าน(ส.พลายน้อย, 2543: 165-166)

ส่วนปีศาจนางพญางูขาวนั้นแพ้เหล้า “สงหวงจิว” (雄黄酒) โดยตามตำนานเล่าว่าชาวบ้านจะดื่มเหล้าชนิดนี้กันในเทศกาลสารทจีน เพราะเชื่อว่าจะช่วยกำจัดสิ่งชั่วร้ายและอัปมงคลในชีวิตออกไปให้สิ้น และเมื่อ “สวีเซียน” ลองทำตามคำบอกเล่าของพระเถระฝ่าให้เพื่อพิสูจน์ว่าคนรักของตนเองเป็นปีศาจจริงหรือไม่ด้วยการให้นำงูค่อมเหล้าชนิดนี้เข้าไป “ไปชูเจิน” ซึ่งไม่อาจปฏิเสธคำร้องขอของสามี นางจึงดื่มอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทันใดนั้นร่างกายมนุษย์ของนางก็กลายร่างกลับสู่สภาพงูขาวโดยทันที

วิธีในการลงโทษหรือการปราบเหล่าภูติ ผี ปีศาจที่ปรากฏอยู่ในตำนานทั้งสองเรื่องนี้คือการกักขังและสะกดวิญญาณในเรื่อง “แม่นากพระโขนง” มีความเชื่อว่าครั้งแรก “เนรจิว” ซึ่งเป็นสามเณรจากทางเหนือ เป็นผู้ที่สะกดวิญญาณแม่นากด้วยการจับถ่วงหม้อปิดด้วยผ้ายันต์ที่ลงคาถาอาคมไว้จากนั้นนำไปถ่วงน้ำส่วนครั้งที่สองนั้นสมเด็จพระพุฒาจารย์(โต) ได้สะกดวิญญาณแม่นากด้วยการเจาะกระดูกหน้าผากออกมาขัดเกลี้ยงจนมันและสักรันต์เอาไว้เพื่อสะกดวิญญาณไม่ให้ออกไปอาละวาดที่ใดได้อีก

ส่วน “นางพญางูขาว” ในตอนท้ายเรื่อง หลังจากพ่ายแพ้ให้แก่พระเถระฝ่าให้แล้วนางจึงถูกจองจำกักขังไว้ใต้เจดีย์หลายเฟิงสาเหตุที่ต้องอ้างอิงว่าเป็นเจดีย์หลายเฟิงเพราะว่าภายในเจดีย์นั้นบรรจุไปด้วยตัวแทนแห่งศาสนาอันเป็นสัญลักษณ์ของฝ่ายธรรมะ ตัวนางพญางูขาวซึ่งจัดได้ว่าเป็นปีศาจ มีความเชื่อว่าปีศาจนั้นอยู่ฝ่ายอธรรมหากต้องการจะสะกดฝ่ายธรรมะจึงจำเป็นต้องสะกดด้วยธรรมะเช่นนั่นเอง

นอกจากนี้ยังพบว่ามีความเชื่อที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ วิธีการปลดปล่อยวิญญาณให้เป็นสุขในตำนาน “แม่นากพระโขนง” มีความเชื่อว่าหากปลดปล่อยวิญญาณแม่นากที่เป็นทุกข์ยึดติดอยู่กับคนรักได้ จะทำให้วิญญาณสงบ หมัดหวังปล่อยวางจากกิเลสและไปสู่ยังภพภูมิอันเป็นที่ชอบของจิตและดวงวิญญาณตามความเชื่อของพุทธศาสนา

ในขณะที่ “นางพญางูขาว” ได้ปรากฏความเชื่อเรื่องของทวยเทพและข้อห้ามในการล่วงละเมิดกฎสวรรค์ตามหลักของศาสนาขงจื้อบางตำนานกล่าวว่าแท้จริงแล้วทั้ง “สวีเซียน” และ “ไปชูเจิน” คือเทพที่ทำผิดกฎสวรรค์อย่างร้ายแรงจนต้องถูกลงโทษ ให้ลงมาเกิดเป็นมนุษย์และปีศาจรักกันเพียงใดก็มีอาจครองคู่กันได้บ้างก็ว่าลูกชายของนางมาอ่อนวอน ต่อสวรรค์ให้ลดโทษแก่นางพญางูขาวผู้เป็นมารดาแต่ในทุกตำนานจะสะท้อนว่า “สวรรค์” เป็นความเชื่อของผู้คนในยุคนี้ว่ามีอยู่จริงหากเจอเรื่องราวเลวร้ายเกินเยียวยาหลายคนเชื่อว่านี่คือบทลงโทษจากสวรรค์และหนทางที่ผ่านเรื่องราวเหล่านี้ได้คือการสวดมนต์อ่อนวอนขอความเห็นใจจากสวรรค์เพื่อให้ความช่วยเหลือหรือลดโทษแก่หม่อมวอนมนุษย์

กล่าวได้ความเชื่อเกี่ยวกับผีวิญญาณและปีศาจนั้น ต่างถูกถ่ายทอดและมีหลักฐานที่ถูกบันทึกมาช้านานว่ามีการแสดงถึงพลังอำนาจและอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ เหนือมนุษย์ ตลอดจนมีความเชื่อทางศาสนาและกฎแห่งสวรรค์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

2.2 แนวคิดเรื่องเพศและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

เหตุแห่งโศกนาฏกรรมความรักที่เกิดขึ้นทั้งสองเรื่องนี้ต่างพูดถึงความรักที่เป็นไปไม่ได้มีความเชื่อที่ปรากฏอย่างชัดเจนว่าทุกตัวละครในเรื่องล้วนยึดถือว่ามนุษย์กับวิญญาณหรือปีศาจไม่อาจใช้ชีวิตร่วมกันเพราะผิดทั้งกฎสวรรค์และขัดต่อหลักแห่งความเป็นจริงตามธรรมชาติที่ไม่สามารถมีความสัมพันธ์กันได้ ตำนานทั้ง 2 เรื่องนี้ จึงมิได้เป็นเพียงการถ่ายทอดเพื่อความบันเทิงเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยเตือนสติมนุษย์ในพึงระลึกและควบคุมความประพฤติของตนเองให้อยู่ในหลักศีลธรรม

โดยอ้อม กล่าวคือเมื่อใดที่มีมนุษย์ประพฤติผิดหลักจารีต ประเพณี มีความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีคุณ เมื่อนั้น ก็จะถูกต้องด้านจากสังคมเช่นเดียวกับตัวละครในเรื่อง ที่สุดท้ายแล้วมีอาจสมหวังในความรักได้ ถึงแม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะไม่ใช้การลงโทษที่รุนแรง แต่ก็นับได้ว่าเป็นการสร้างกรอบหรือบรรทัดฐานในเรื่องเพศให้แก่สังคมทางหนึ่ง

สรุปผล

การเปรียบเทียบลักษณะ อุปนิสัยของตัวละครและความเชื่อทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในตำนานไทยเรื่อง “แม่นากพระโขนง” และตำนานจีนเรื่อง “นางพญางูขาว” (白蛇传) พบว่าสิ่งที่เหมือนกันอย่างชัดเจนที่สุดคือ โครงเรื่องที่กล่าวถึงความรักข้ามภพระหว่างมนุษย์และภูตผีปีศาจ โดยกำหนดให้ฝ่ายชายเป็นมนุษย์และหญิงสาวเป็นผีวิญญูณ ทั้งนี้อาจเพราะโดยธรรมชาติแล้วเพศหญิงเป็นเพศที่อ่อนไหว มีการแสดงออกทางความรู้สึก ไม่ว่าจะรัก โลภ โกรธ หลง ห่วงอาวรณที่ชัดเจนมากกว่าเพศชายจึงมักถูกกำหนดให้เป็นฝ่ายที่ปลดปล่อยและแสดงความรู้สึกเหล่านี้ออกมาแต่ขณะเดียวกันนอกจากความอ่อนไหวตัวละครทั้งสองตัวนี้ต่างเต็มเปี่ยมไปด้วยความเข้มแข็งและเด็ดเดี่ยว ยังมีอุปสรรคขวางกั้นใหญ่หลวงเพียงใด ตัว “แม่นาก” และ “ไป๋ ชู่ เจิน” กลับยิ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่อปัญหา และทำทุกอย่างได้เพื่อคนรักมากขึ้นเท่านั้น กล่าวได้ว่าเป็นตัวละครจากตำนานที่เป็นทั้งต้นแบบและสะท้อนความคิดของสตรียุคนั้นในเรื่องของความซื่อสัตย์และภักดีต่อคนรักได้อย่างชัดเจนที่สุด

ความเชื่อทางสังคมที่แฝงอยู่ในตำนานทั้งสองเรื่องนี้ ต่างมีจุดที่คล้ายคลึงกันอยู่หลายประการ แต่สิ่งที่สะท้อนออกมาอย่างเห็นได้ชัดคือความเชื่อเรื่องศาสนาที่มีบทบาทต่อสังคมในยุคนั้น ๆ ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาขงจื้อซึ่งเป็นต้นกำเนิดแห่งปรัชญาและความเชื่อมากมายในสังคมจีน ทั้งความเชื่อในสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติตลอดจนคำสอนและวิธีการจัดการปัญหา การทางออก ที่สอดคล้องกับหลักความเชื่อของศาสนาและบรรทัดฐานในสังคม

แม้ว่าในปัจจุบันนี้จะล่วงเลยสมัยก่อนประวัติศาสตร์มานานแล้ว แต่ความเชื่อในเรื่องศาสนากับไสยศาสตร์ยังคงมีอยู่ในสังคม ดังจะเห็นได้ว่า ตำนานทั้ง 2 เรื่องนี้ ยังคงถูกถ่ายทอดในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องมาทุกยุคสมัย จากการบันทึกพบว่า ตำนานเรื่อง “แม่นากพระโขนง” ได้ถ่ายทอดในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ ครั้งแรก เมื่อปี 2442 โดย ก.ศ.ร.กุหลาบ แม้แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ก็ได้ทรงเขียนเรื่อง “นากพระโขนงที่สอง” ลงในหนังสือทวีปัญญา เมื่อ พ.ศ 2448 ต่อมาเรื่องราวของแม่นากยังปรากฏอยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เรื่อยมากกว่า 10 ครั้ง อีกทั้งมีการถ่ายทอดในรูปแบบของละครวิทยุ ละครโทรทัศน์ ละครเวที และภาพยนตร์ รวมทั้งสิ้นกว่า 40 ครั้ง ตามแต่ว่าจะนำเสนอในมุมมองที่ต่างกันออกไป โดยครั้งล่าสุด คือ ภาพยนตร์เรื่อง “พี่มากพระโขนง” โดยบริษัท จีเอ็มเอ็ม ไท หับ เมื่อปี 2556 ส่วนตำนานนางพญางูขาวก็ถูกนำมาถ่ายทอดทั้งในรูปแบบของละครเวที อุปรากรจีน ละครโทรทัศน์ และภาพยนตร์ รวมกันทั้งสิ้นกว่า 30 ครั้งเช่นกัน

การที่ตำนานทั้ง 2 เรื่องนี้ถูกถ่ายทอดซ้ำแล้วซ้ำเล่าในรูปแบบที่ต่างกันออกไปอย่างต่อเนื่อง และทุกครั้งก็ได้รับความนิยมจากผู้ชมในวงกว้าง จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดว่าแม้ในวันนี้ศาสนาจะเป็นพัฒนาการและคำตอบของความไม่รู้ที่ปวงที่เกิดขึ้นในยุคโบราณก็ตาม หากแต่ความเชื่อต่าง ๆ

ในเรื่องลึกลับหรือสิ่งที่มองไม่เห็น ก็ยังคงถูกผสมผสานในสังคมอยู่เช่นเดิม

ผู้เขียนจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนถึงที่มาของความเชื่อต่าง ๆ ของพุทธศาสนากับสังคม ที่ปรากฏในตำนานของไทยกับที่มาของความเชื่อเรื่องเทพเจ้าในศาสนาขงจื้อ ที่ปรากฏอยู่ในตำนานอันเป็นอมตะของจีน ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้อ่านได้รู้จักสภาพสังคม ความเชื่อและ ศรัทธาของผู้คนผ่านโลกแห่งวรรณกรรมที่ต่างภาษาได้

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มวัชรภรณ์. (2536). **ประวัติและบารมีสมเด็จพระพุฒาจารย์(โต)พรหมรังสี วัดระฆังโฆสิตาราม (ธนบุรี)**. กรุงเทพฯ: วัชรินทร์การพิมพ์.
- ส.พลายน้อย. (2552). **ตำนานผีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พิมพ์คำ.
- สมภาร พรหมทา. (2546). **มนุษย์กับศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- เสถียรโกเศศ-นาคะประทีป. (2515). **เมืองสวรรค์และผีसांगเทวดา**. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.
- เอนกนาวิกมูล. (2543). **เปิดตำนานแม่นากพระโขนง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โนรา
- 李耘. (2002). **白蛇传故事嬗变研究**. 首都师范大学
- 王蕾. (2014). **“白蛇传说”在影视作品中的改编**. 湖南师范大学大学